

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 26 lutego 2019 r.

Pozycja 53

POSTANOWIENIE

z dnia 24 maja 2017 r.

Sygn. akt Ts 71/17

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej S.P.C. w sprawie zgodności:

art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, ze zm.) z art. 32 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 23 marca 2017 r. (data nadania) S.P.C. wystąpiła o stwierdzenie, że art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, ze zm.; dalej: u.k.s.c.) jest niezgodny z art. 32 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została sformułowana w oparciu o następującą sprawę.

W pozwie z 17 listopada 2014 r. skarżąca zażądała nakazania pozwanemu usunięcia skutków naruszenia jej dóbr osobistych i w związku z tym zobowiązanie go do doręczenia skarżącej pisemnego oświadczenia o treści wskazanej przez nią w pozwie, a także zasądzenie od pozwanego na jej rzecz zadośćuczynienia pieniężnego w wysokości 100 000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztów procesu. Wyrokiem z 8 czerwca 2016 r. (sygn. [...]) Sąd Okręgowy w P. Wydział Cywilny (dalej: Sąd Okręgowy w P.) nakazał pozwanemu, by osobiście w liście poleconym adresowanym do skarżącej złożył podpisane przez siebie oświadczenie o treści wskazanej w sentencji tego orzeczenia, zasądził od niego na rzecz skarżącej 10 000,00 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami. W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy w P. powództwo skarżącej oddalił, a kosztami postępowania obciążył obie strony. Od powyższego wyroku skarżąca złożyła apelację, a wraz z nią wniosek o zwolnienie jej od ponoszenia kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym. Postanowieniem z 11 sierpnia 2016 r. (sygn. akt jw.) referendarz sądowy Sądu Okręgowego w P. zwolnił skarżącą od kosztów sądowych w części, tj. w zakresie kosztów postępowania apelacyjnego ponad kwotę 900,00 zł. W pozostałym zakresie wniosek oddalił. Na postanowienie referendarza

skarżąca wniosła skargę. Postanowieniem z 31 sierpnia 2016 r. (sygn. akt jw.) Sąd Okręgowy w P. zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy. Na to postanowienie skarżąca złożyła zażalenie, które Sąd Okręgowy w P. odrzucił postanowieniem z 22 września 2016 r. (sygn. akt jw.), jako niedopuszczalne *ex lege*. 24 września 2016 r. skarżąca uiściła opłatę od apelacji. Postanowieniem z 28 września 2016 r. (sygn. akt jw.) Sąd Okręgowy w P. odrzucił apelację skarżącej, jako nieopłaconą w terminie. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Okręgowy w P., odwoławszy się do treści art. 112 ust. 3 u.k.s.c., wyjaśnił, że: „termin do uiszczenia opłaty od apelacji biegł (...) dla powódki od dnia doręczenia profesjonalnemu pełnomocnikowi postanowienia utrzymującego w mocy orzeczenie referendarza sądowego o częściowym zwolnieniu od opłaty od apelacji, a więc od dnia 9 września 2016 r.”. Na to rozstrzygnięcie skarżąca wniosła zażalenie, które Sąd Apelacyjny w P. Wydział Cywilny oddalił postanowieniem z 16 grudnia 2016 r. (sygn. [...]). Orzeczenie to, wraz z uzasadnieniem, zostało – jak oświadczyła skarżąca – doręczone jej pełnomocnikowi 23 grudnia 2016 r.

Skarżąca twierdzi, że zakwestionowany w skardze art. 112 ust. 3 u.k.s.c. różnicuje sytuację stron reprezentowanych przez profesjonalnych pełnomocników w zależności od tego, czy pełnomocnik złożył wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych wraz z apelacją, czy też dopiero w terminie wyznaczonym przez sąd do uiszczenia opłaty sądowej od wniesionego środka odwoławczego. W pierwszym przypadku sąd, oddaliwszy wniosek nie określił terminu i nie wskazał należnej do uiszczenia kwoty. W drugim przypadku, sąd wezwie pełnomocnika do uzupełnienia braku fiskalnego i określi wysokość kwoty. Takie zróżnicowanie „prowadzi do niespójności sytuacji procesowej stron reprezentowanych przez profesjonalnego pełnomocnika, a tym samym naruszenia prawa skarżącej do zapewnienia jej równych praw, w tym prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły sąd i weryfikacji wydanego w sprawie rozstrzygnięcia przez sąd drugiej instancji”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 ustawy o TK.

Skarżąca zakwestionowała art. 112 ust. 3 u.k.s.c. w brzmieniu: „Przepisu ust. 2 (tj. przepisu, który stanowi, że jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c.) nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekł sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli

postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia”.

Skarżąca zarzuciła, że przepis ten narusza prawo do sądu w aspekcie rzetelnej procedury, a przez to zasady równości w dostępie do sądu i kontroli orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. Zdaniem skarżącej, złożenie przez reprezentującego ją pełnomocnika wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym pogorszyło jej sytuację procesową w stosunku do strony, której pełnomocnik był bierny (nie uiszczył opłaty od apelacji i nie złożył wniosku).

W związku z zarzutami sformułowanymi w skardze Trybunał przypomina, że zasadą jest odpłatność za korzystanie z wymiaru sprawiedliwości, natomiast sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata (art. 126 § 1 k.p.c.). Opłatę należy uiszczyć przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie (art. 10 u.k.s.c.). Sąd może zwolnić stronę, na jej wniosek, od kosztów sądowych w całości lub w części (art. 100 ust. 2, art. 101 ust. 1 i art. 102 u.k.s.c.), jednak zwolnienie to jest odstępstwem (wyjątkiem) od zasady odpłatności – prawem strony, nie zaś jej roszczeniem.

Zdaniem Trybunału, w sprawie w związku z którą została wniesiona rozpatrywana skarga – co istotne, wobec ustawowego obowiązku uiszczenia przez skarżącą opłaty od apelacji – bez znaczenia było to, czy po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych jej pełnomocnikowi został określony termin do usunięcia braku fiskalnego, a także to, czy sąd wezwał go do jego usunięcia. Zaskarżony przepis odnosi się wyłącznie do strony reprezentowanej przez fachowego pełnomocnika, który zna przepisy prawa, w szczególności te, które kreują jego obowiązki jako reprezentanta strony, i jest w stanie – po zapoznaniu się z decyzją referendarza sądowego o odmowie zwolnienia strony od opłaty (ewentualnie: decyzją sądu podtrzymującą to rozstrzygnięcie) – samodzielnie określić wysokość należnej opłaty i ją uiszczyć (zob. postanowienie SN z 13 lutego 2014 r., sygn. akt V CZ 5/14, „Lex” nr 1444345). W związku z tym, doręczenie postanowienia o oddaleniu w całości albo w części wniosku o zwolnienie od opłaty od apelacji stanowi dla pełnomocnika impuls do podjęcia odpowiednich działań procesowych. W tym momencie pełnomocnik zyskuje bowiem wiedzę o konieczności opłacenia pisma procesowego w terminie tygodniowym.

Trybunał zauważa, że w obowiązującym stanie prawnym, w postępowaniu przed sądem drugiej instancji niewniesienie przez zawodowego pełnomocnika należnej opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, obliczonej od wartości przedmiotu zaskarżenia skutkuje wezwaniem go do uzupełnienia braku fiskalnego w trybie art. 370 w związku z art. 130 k.p.c. Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że w tej sytuacji, jeśli nawet zawodowy pełnomocnik złoży wniosek o zwolnienie strony od kosztów, to po jego oddaleniu zastosowanie znajdzie zakwestionowany w skardze art. 112 ust. 3 u.k.s.c.

Odnośnie natomiast do zarzutu niezgodności art. 112 ust. 3 u.k.s.c. z art. 78 Konstytucji Trybunał przypomina, że prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji może być naruszone zarówno bezpośrednio, tzn. przez wyłączenie możliwości wniesienia środka zaskarżenia, jak i pośrednio, tj. przez ustanowienie takich formalnych warunków wniesienia takiego środka, które czynność tę nadmiernie utrudniałyby (zob. wyroki TK z 12 grudnia 2002 r., P 9/01, OTK ZU nr 2/A/2002, poz. 14 oraz 20 grudnia 2007 r., P 39/06, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 161).

Trybunał podkreśla, że skarżąca, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, wniosła apelację od wyroku, a następnie zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji. Ponadto, wraz z apelacją skarżąca złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, który został uwzględniony w części, a orzeczenie to skontrolował sąd. Następnie sąd *meriti* odrzucił apelację, zaś zażalenie na to rozstrzygnięcie rozpoznał i oddalił sąd odwoławczy. Ponadto, jak już podkreślił Trybunał, wprowadzenie opłat od pism procesowych nie pozbawia stron prawa do sądu, a surowsze wymagania względem tych stron, które są reprezentowane

przez profesjonalnych pełnomocników, spełniają standardy konstytucyjne (zob. wyrok TK z 17 listopada 2008 r., SK 33/07, OTK ZU nr 9/A/2008, poz. 154). Jednocześnie ustawodawca gwarantuje możliwość zwolnienia z ponoszenia opłat (także stronom korzystającym z fachowej pomocy prawnej). Skarżąca, o czym świadczy opisany w skardze stan faktyczny i załączone do skargi orzeczenia, wykorzystała przysługujące jej uprawnienie do dochodzenia zwolnienia od ponoszenia kosztów postępowania oraz środki zaskarżenia w kontroli incydentalnej – zaskarżyła bowiem odrzucenie apelacji.

Mając powyższe na względzie, Trybunał stwierdza, że zarzuty sformułowane w skardze cechuje oczywista bezzasadność.

Wskazane okoliczności są – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 ustawy o TK skarżącej przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.